

HET KUNSTWERK VAN DE MAAND

februari 1966

Het afgebeelde kunstwerk is gedurende de maand februari geëxposeerd in de hal van het Centraal Museum, Agnietenstraat 1. (Buslijnen 8 en 11)

Twee bladzijden uit een verlucht misboek, met Kruisiging en handgeschreven tekst (begin van de Canon der Mis), omstreeks 1500. Hoogte 0,325, breedte 0,235 m.

De afgebeelde kruisiging en tekstbladzijde vormen de aanvang van een handgeschreven perkament-katern bevattende de canon der mis (gebedenreeks tussen Sanctus en Paternoster) en verlucht met canonminiatur, initiaal en sierranden. Deze katern werd in de 1e helft der 16e eeuw ingevoegd in een door Johannis Higman 1497 te Parijs gedrukt, van kleurhoutsnedes voorzien misboek, dat Mr. Jan Willems, vicaris-celebrant van de St. Mariakerk, overleden in 1531, na 1497 schonk aan de St. Nicolaaskerk voor het altaar der St. Ewoutsbroederschap. Daar juist de miniaturen het boek voor iedere kerk tot een begerenswaardig bezit maken, ligt de veronderstelling voor de hand, dat Mr. Jan zelf deze bladen ter plaatse bestelde en liet invoegen. Utrecht toch was vermaard om ateliers voor boekverluchting bij reguliers, karthuizers en benedictijnen. Van deze was het karthuizerklooster Nieuwlicht wegens kunstpeil en ononderbroken traditie het voornaamste. Slechts weinige der verluchte missalen, die in het bezit der parochiekerken waren, overleefden de beeldenstorm; het merendeel ervan is uit Nieuwlicht afkomstig, het oudstbekende van 1415. Op deze herkomst wijst evenzeer de stijl van dit grote canonblad, van de initiaal met de Drieëenheid en van de kenmerkend laatgotische ornamentranden in heldere, welgeschikte kleuren die luister aan het opengeslagen boek verlenen.

Men ziet aanstonds met noordnederlands werk te doen te hebben aan de vrij stugge strengheid der figuren, en de hoekig omgevouwen drapering. Op Utrechts werk wijst de stijl van de zgn. meester van Otto van Moerdrecht, die een blijvend stempel drukte op de productie van Nieuwlicht en hier een eeuw later nog nawerkt. Aan hem herinneren warmrood bij diepblauw en hardgroen; het bleekblauw en blauwgeschaduw, als uitgespaard wit der lucht; opeenvolgende plans aangeduid door tintverschil; blauwomlijnde gebouwtjes in het verschiet; gestippelde boomslag; voorgrond zonder afzonderlijke aanduiding van planten. Met de pen gedane, dun uitzwierende bladranken met klein blad kenmerken zowel de randen vervaardigd in het karthuizer- als in het reguliersklooster. Onze miniator laat deze ranken uit grijze potten oprijzen en vult ze smaakvol op met kleurige bloemen, bladvoluten en dieren.

Een lange weg ligt tussen de grote rode initialen die de zwartgeschreven tekst in de vroegste middeleeuwse handschriften opfluisteren en waaraan de miniaturen hun naam ontleen (minium = rode verf, „menie”), en werkstukken als het onze waarin vrij ingewikkelde beeldvoorstellingen als deze Drieëenheid schuilgaan binnen de veelkleurige, met goud opgewerkte arabeskrullen van de grote beginletter.